DE JURIS NATURALIS ORIGINE AC IMMUTABILITATE.

DISTINCTIO V.

Gratian. 1. Pars.

„ HÆc, quæ de privilegiis & ceteris infrà positis scripta sunt, tam Secularibus, quàm Ecclesiasticis Legibus conveniunt. Nunc α ad differentiam Naturalis Juris & ceterorum revertamur. §. 1. Naturale Jus „ inter omnia primatum obtinet tempore & dignitate. Cepit enim ab exordio rationalis creaturæ; nec variatur tempore, sed immutabile permanet. §. 2. Sed cùm Naturale Jus in Lege & Evangelio suprà dicatur esse comprehensum, quædam autem contraria his, quæ in Lege statuta sunt, nunc inveniantur concessa, non videtur Jus Naturale immutabile permanere. In Lege [a] namque præcipiebatur, *ut mulier, si masculum pareret, quadraginta; si verò feminam, octuaginta diebus à Templi cessaret ingressu:* nunc autem statim post partum Ecclesiam ingredi non prohibetur. Item mulier, quæ menstrua patitur, ex Lege [b] immunda esse reputabatur: nunc autem nec statim intrare Ecclesiam, nec sacræ Communionis mysteria percipere: sicut nec illa, quæ parit, vel illud, quod gignitur, statim post partum baptizari prohibetur. Unde scribit dicens

[a] *Levit.* 12.

[b] *Levit.* 15.

¶ Corr. Rom. α *Nunc ad differentiam.*] In vulgatis legebatur, *Nunc autem ad doctrinam.* Emendatum est ex vetustis codicibus, & ex principio *dist.* 15. ubi hoc repetitur.

I. Gregorius I. ad interrogationes August. Anglor. Episcopi, *cap.* 10. [circ. an. 603. *Romæ in Angliam.*]

PALEA α.

Mulier enixa Ecclesiam post aliquot dies intrare veteri Testamento vetabatur.

CUm enixa fuerit mulier, post quot dies intrare Ecclesiam debeat, Testamenti veteris præceptione didicisti: quia pro masculo XXXIII. pro femina verò LXVI. diebus debet abstinere: quod tamen sciendum, quia in mysterio accipitur.

¶ Corr. Rom. α *Palea.*] De Paleis universè in Præfatione dictum est. Hæc verò, cui primùm præponitur nomen *Paleæ*, habetur etiam in manuscriptis exemplaribus, (exceptis duobus Vaticanis) & in quatuor conjunctum est cum sequenti capite *Si mulier.* addita ad illius initium voce, *Nam.* quemadmodum apud Gregorium.

¶ Contius.] Palea inscribitur hoc Caput. Cur autem hoc & pleraque Capita sic inscribantur, sæpe etiam inter Doctos dubitari animadverti. Qui rectiùs sentire & sapere existimantur, quasi παλαιὰ, id est, antiqua nuncupata volunt. Ego autem Paleam inscribi hoc Caput existimo & cetera similia, quia addititia sunt, nec à Gratiano primitùs huic Libro inserta, sed ab Interpretibus, prout cuique commodum videbatur, ad marginem Gratiani adscripta, & plerumque in emendatioribus & antiquioribus exemplaribus prorsus omissa. Cui rei fidem facit antiquum Gratiani exemplar, quo in hoc emendando usus sum, in quo pleræque ejusdem Paleæ desunt. Et hæc semel admoniisse sufficiat.

II. Idem *ibidem continenter.* [circ. an. 603. *Romæ in Angliam.*]

Mulier enixa gratias actura Ecclesiam intrare borâ eâdem non prohibetur.

[c] Beda *l.* 1. *de Hist. Angl. c.* 27. & 29. Nicolaus *ad Conf. Bulgar. c.* 68.

SI mulier [c] eâdem horâ, quâ genuerit, actura gratias intrat Ecclesiam, nullo pondere peccati gravatur: voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commistione voluptas est: in prolis [d] verò partu dolor & gemitus. Unde & ipsi primæ matri omnium dicitur [e]: *In doloribus paries.* Si itaque enixam mulierem prohibemus intrare Ecclesiam, ipsam ei pœnam suam, in culpam deputamus.

[d] nam in prolis prolatione gemitus, *orig.*

[e] *Gen.* 3.

III. Idem *ibidem continenter.* [circ. ann. 603. *ibid.*]

Mulierem enixam, vel quod ab ea genitum fuerit, eâdem borâ nihil prohibet baptizari.

[f] Burch. *l.* 4. *c.* 32. Ivo *part.* 1. *c.* 62.

BAptizari [f] autem vel [1] enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si periculo mortis urgetur, vel ipsâ horâ eâdem quâ gignit, vel hoc quod gignitur [2], eâdem quâ natum est, nullo modo prohibetur: quia α sicut sancti mysterii gratia viventibus atque discernentibus cum magna discretione providenda est; ita quibus mors imminet, sine ulla dilatione offerenda est: ne, dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interveniente paululùm mora, inveniri non valeat qui redimatur.

¶ Corr. Rom. α *Quia sicut.*] Hinc usque ad verba *Ne, dum.* addita sunt ex B. Gregorio.

¶ Pith. [1] *Enixam.*] V. G. *ipsam.*

[2] *Eâdem.*] Add. V. C. *borâ.*

IV. Gregorius I. *ibidem continenter.* [c. ann. 603. *ibid.*]

Antequam puer ablactetur, vel mater purificetur, ad ejus concubitum vir non accedat.

[g] Nicolaus I. *ad Conf. Bulg. cap.* 68. Beda *lib.* 1. *de Hist. Anglor. c.* 27. Ivo *part.* 8. *c.* 88.

AD ejus [g] verò concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant: quod videlicet ex sola causa [h] incontinentiæ videtur inventum; quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradent, nisi purgationis tempus priùs transierit [i], viris suis non debent admisceri; quippe cùm & sine partûs causa, cùm in [3] consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur: ita ut morte Lex sacra [k] feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat.

[h] *al.* carnis incontinentia.

[i] transierint, *orig.*

[k] *Levit.* 15.

§. 1. Quæ tamen mulier, dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari, & per hoc quod invita patitur, justum non est, ut Ecclesiæ ingressu privetur. Novimus namque, quòd [1] mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini veniens [m], vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur, quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini Ecclesiam intrare? [*Et infrà.*] Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentum Domini, in languore posita, tetigit; quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur?

[1] *Matth.* 9.

[m] *al.* humiliter veniens.

§. 2. Sanctæ autem Communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est: sed si percipiat, non judicanda. Bonarum quippe mentium est, ibi etiam [aliquo [n] modo] culpas suas agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cùm esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriremus.

[n] *additæ sunt istæ duæ voces ex B. Greg. & Beda.*

¶ Pith. [3] *Cùm in menstruis consuetis detinentur.*] Solinus: *Quamdiu sunt in lege sua.* V. Levit. *c.* 20.

DE NOCTURNIS ILLUSIONIBUS.

DISTINCTIO VI.

QUIA verò de naturæ superfluitate sermo cepit haberi, quæritur, an post illusionem, quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel, si Sacerdos sit, sacra mysteria celebrare. De his ita scribit

Gratian. 1. *Pars.*

I. B. Gregorius ad interrogationem XI. Augustini Anglorum Episcopi. [circ. an. 603. *Romæ in Angliam.*]

De multiplici genere illusionum.

[a] Beda *lib.* 1. *Hist. Anglor. c.* 27. Burch. *l.* 5. *c.* 43. Ivo *part.* 2. *c.* 52. Pann. *l.* 1. *c.* 160. Polyc. *l.* 3. *tit.* 16.

[b] *Deuter.* 23.

[c] *al.* vespe-rum.

[d] *paulò aliter in origin. & apud ceteros Collectores.*

[e] *al.* quia.

[f] Ivo *p.* 9. *c.* 111.

TEstamentum [a] veteris Legis [b] hunc pollutum Domino dicit, & nisi lotum aquâ, etiam usque ad vesperam [c] intrare Ecclesiam non concedit. Quod [d] tamen aliter intelligens populus spiritalis, quasi per somnium eum illudi reputat, qui tentatus immunditiâ, veris α imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lavandus est aquâ, ut culpam cogitationis lacrymis abluat, & nisi priùs ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad vesperam cognoscat. §. 1. Sed est in eadem illusione valde necessaria discretio, quâ [e] subtiliter pensari debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando [f] enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. §. 2. Et quidem cùm ex naturæ superfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda: quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quàm fecisse.

§. 3. Cùm verò ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterii, vel Missarum solennia celebrandi, cùm fortasse aut dies exigit, aut exhibere [g] mysterium pro eo, quòd Sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii, qui implere mysterium valeant, illusio per crapulam facta, à perceptione sacri mysterii prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterii abstinere [h], ut arbitror, humiliter debet; si β tamen dormientem turpi imaginatione illusio non concusserit. Nam sunt, quibus ita plerumque illusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus, non fœdetur turpibus imaginationibus. Qua in re unum ibi ostenditur, quòd ipsa mens rea non sit tunc γ, sed suo judicio penitus libera, cùm se, etsi dormienti nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidisse. §. 4. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animo suus reatus. Videt enim à qua radice inqui-

[g] *al.* exhiberi.

[h] *al.* abstineri.

[i] *al.* qui.

natio illa processerit: quia [i] quod cogitavit sciens, hoc pertulit nescienS; & δ propter talem pollutionem à sacro mysterio ea die abstinere oportet.

¶ Corr. Rom. α *Veris.*] In plerisque codicibus B. Gregorii, & apud Bedam, & in Collectione Conciliorum Coloniæ 1530. impressa, legitur *vanis*: in aliquibus verò B. Gregorii codicibus, *variis*: sed ob Glossam non est mutatum.

β *Si tamen.*] In codicibus B. Gregorii, & apud Bedam est: *si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit.* In Collectione verò Isidori etiam manuscripta: *si tamen animum dormientis turpes imaginationes concusserunt*; quem sensum retinet etiam lectio Pannormiæ: nam Burchardus & Ivo parum ab originali discrepant.

γ *Non sit tunc, sed suo.*] Omnia ferè Gratiani manuscripta exemplaria habent, *vel suo.* Ceterùm magna hoc loco est inter ceteros Collectores, & Bedam, & B. Gregorii codices varietas. In Collectione Isidori etiam manuscripta est: *qua in re unum ibi ostenditur, ipsa mens non rea, nec tamen suo judicio libera.* Verùm ob codicum varietatem nihil est in contextu mutatum.

δ *Et propter.*] Hæc usque ad finem, neque in codicibus B. Gregorii, neque apud Bedam, neque in tribus vetustis Gratiani exemplaribus habentur. Sunt tamen apud Burchardum, & Ivonem, & Pannormiam, & Polycarpum.

II. Gregorius I. *ibid. in fine.* [circ. an. 603. *ibid.*]

PALEA α.

Peccatum non dicitur perpetratum cogitatione solùm, sed delectatione & consensu.

[k] Beda *ibidem.* Burch. *l.* 5. *c.* 43. Ivo *part.* 2. *c.* 52.

SEd [k] pensandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, vel (quod majus est) peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu: suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia & [1] primò culpam serpens suggessit, Eva velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. §. 1. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem β, delectationem & consensum judex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est: cùm verò caro delectari ceperit, tunc peccatum incipit nasci; si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. §. 2. Et sæpe contingit, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde & ille cælestis exercitûs præcipuus Miles gemebat, dicens [m]: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege* [n] *peccati, quæ est in membris meis.* Si autem γ captivus erat, minimè repugnabat: quapropter & captivus erat, & repugnabat. Igitur legi mentis ejus lex, quæ in membris est, repugnabat: si autem repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est (ut ita dixerim) captivus, & liber: liber ex justitia, quam diligit; captivus ex delectatione, quam portat invitus.

[1] *Matth.* 4.

[m] *Rom.* 7.

[n] *al.* legem.

¶ Corr. Rom. α *Palea.*] Abest hæc Palea non solùm à primo & decimo Vaticanis, verùm & ab aliis, quæ aliquot Paleas habent. Rubrica autem abest ab omnibus. In quibus enim Caput hoc reperitur, conjunctè ponitur cum superiore, quemadmodum etiam apud Burchardum & Ivonem.

β *Suggestionem.*] Sic emendatum est ex originali, à quo parum discrepat Ivo: antea legebatur: *& necessaria est magna discretio inter suggestionem & inter delectationem atque consensum, judicem sui faciat animum præsidem.* Burchardus: *judicem sui præsidere animum.* Reliqua ferè ut Gratianus. Apud Bedam verò: *& inter suggestionem atque delectationem, inter delectationem & consensum judex sui animus præsideat.* In Collectione Isidori: *& necessarium est magna discretione inter suggestionem & delectationem atque consensum, judicem sui prodere animum.*

γ *Si autem.*] Magna etiam hoc loco codicum varietas est: brevissima & satis integra lectio est in codice Epistolarum B. Gregorii, olim Lutetiæ impresso: *Si autem captivus erat, minimè pugnabat: sed pugnabat, quapropter captivus non erat. Ecce itaque, &c.*

III. Isidorus *lib.* 3. *Sententiarum, de summo Bono, cap.* 6. [c. an. 625. *in Hispania.*]

Quando sit peccatum nocturnis imaginibus illudi.

[o] Ivo *p.* 9. *c.* 112.

NOn est [o] peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum, si antequam illudamur, cogitationis affectibus prævenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas in veritate gessimus, sæpe dormientibus in animo apparent, sed innoxiæ, si non concupiscendo occurrunt. §. 1. Qui nocturna illusione polluitur, quamvis extra memoriam turpium cogitationum sese præsentiat inquinatum, tamen hoc ut tentaretur, culpæ suæ tribuat, suamque immunditiam statim fletibus tergat.

His itaque [p] respondetur. In Lege, & in Evangelio Naturale Jus continetur: non tamen quæcunque in Lege & Evangelio inveniuntur, Naturali Juri cohærere probantur. Sunt enim in Lege quædam moralia præcepta, ut, *Non occides*: quædam mystica, utpote sacrificiorum præcepta, ut de agno, & alia similia his. Moralia mandata ad Naturale Jus spectant, atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur. Mystica verò, quantùm ad superficiem, à Naturali Jure probantur aliena: quantùm ad moralem intelligentiam, inveniuntur sibi annexa; ac per hoc, etsi secundùm superficiem videantur esse mutata, tamen secundùm moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probantur. §. 1. Naturale ergo Jus ab exordio rationalis creaturæ incipiens, ut suprà dictum est, manet immobile. Jus verò Consuetudinis post Naturalem Legem exordium habuit, ex quo homines convenientes in unum, ceperunt simul habitare, quod ex eo tempore factum creditur, ex quo Cain civitatem ædificasse legitur [q]: quod cùm diluvio propter hominum raritatem ferè videatur extinctum [r], postea à tempore Nemroth reparatum, sive potiùs immutatum existimatur; cùm ipse simul cum aliis alios cepit opprimere, alii sua imbecillitate ejus ditioni ceperunt esse subjecti, unde in Genesi [t] legitur de eo: *Cepit Nemroth robustus venator esse coram Domino*; id est α, hominum oppressor & extinctor; quos etiam ad turrim ædificandam allexit.

[p] Gratian. [p] *al.* ita.

[q] *Gen.* 4.

[r] *Gen.* 7.

[t] *Gen.* 10.

¶ Corr. Rom. α *Id est.*] Glossa ordinaria ad istum locum ex Alcuino ita habet: *Id est, hominum oppressor & extinctor: quos allexit, ut turrim contra Deum construerent.*

DE VARIIS LEGUM AUTORIBUS.

DISTINCTIO VII.

JUs autem Constitutionis cepit à justificationibus, quas Dominus tradidit Moysi [a], dicens: *Si emeris servum Hebræum, &c.* Unde ait

Gratian. [a] *Exod.* 21.

I. Isidorus *lib.* 5. *Etymolog. cap.* 1. [c. ann. 630. *in Hispania.*]

De Conditoribus Legum.

MOyses Genti Hebrææ primus omnium Divinas Leges sacris Literis explicavit. Phoroneus Rex Græcis primus Leges Judiciaque constituit. Mercurius Trismegistus primus Leges Ægyptiis tradidit. Solon primus Leges Athenienfibus dedit. Lycurgus primus Lacedæmoniis Jura ex Apollinis autoritate confinxit. Numa Pompilius qui Romulo succesfit in regno, primus Leges Romanis edidit. Deinde, cùm populus seditiosos [b] Magistratus ferre non posset, Decemviros Legibus scribendis creavit, qui Leges ex Libris Solonis in Latinum sermonem translatas, XII. Tabulis expostuerunt.

[b] *al.* seditiosus.

II. Idem *ibidem continenter.* [c. a. 630. *ibid.*]

Nomina eorum, qui Leges XII. Tabularum exposuerunt.

FUerunt autem hi, Ap. Claudius, T. Genucius, P. Sestius, Sp. Veturius, C. Julius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius, Sp. Postumius. Hi Decemviri Legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in Libris [c] primus Consul Pompeius instituere voluit, sed non perseveravit obtrectatorum metu. Deinde Cæsar cepit id facere, sed antè interfectus est. Paulatim autem antiquæ Leges vetustate atque incuriâ obsoluerunt [d], quarum etsi nullus jam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Novæ Leges à Constantino Cæsare ceperunt, & reliquis succedentibus: erantque permistæ & inordinatæ. Postea Theodosius [e] Minor [f] Augustus ad similitudinem Gregoriani & Hermogeniani Codicem factum Constitutionum à Constantini temporibus sub proprio cujusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocavit.

[c] *al.* Libros.

[d] exoleverunt, *orig.*

[e] Ivo *p.* 4. *c.* 170. Pann. *l.* 2. *c.* 144.

[f] *al.* Junior.

¶ Contius.] Mirum est Isidorum Codicis Justinianei non meminisse hoc loco, cùm jam tum Isidori tempore extaret. Scripsit enim centum fere post Justinianum annis. Itaque ex hoc loco & aliis ejus libris conjicio nunquam in ejus manus incidisse Pandectas aut Institutiones aut Codicem aut Novellas Justiniani, ut qui nusquam horum librorum meminerit: sed & sup. *dist.* 2. *c.* 5. meminit dumtaxat Institutionum Juris à Consultis compositarum. Gothi quoque qui tum in Hispania dominabantur, solo Alarici Breviario ex Codice Theodosiano, Pauli Sententiis, & aliis Autoribus excerpto utebantur. Justiniani opera ne audierant quidem. De Gregorio autem primo qui fuit iisdem temporibus, aliter judico.